

Suriye İç Savaşında Yeni Dönem: Esad Rejiminin Çöküşü ve Suriye'nin Yeniden İnşası

Sultan Boztepe

ÖZET

Suriye iç savaşı, 2024 yılı itibariyle önemli bir dönüm noktasına ulaşmış ve Esad rejiminin çöküşüyle yeni bir aşamaya girmiştir. Esad'a bağlı güçlerin kuzeybatıda uğradığı büyük saldırılar, bölgedeki egemenliklerini sorgulatırken, Rusya ve İran'ın iç politikalara odaklanması çatışmaların yeniden alevlenmesine yol açmıştır. 2017'deki Astana Mütabakatı'na rağmen, Halep ve İdlib'deki çatışmalar devam etmiş ve muhalif gruplar arasındaki stratejik farklılıklar savaşın gidişatını etkilemiştir. Özellikle Heyet Tahrir el-Şam (HTŞ) gibi radikal gruplar, savaşın en güçlü aktörlerinden biri olmuştur. Suriye'nin yeniden inşası yalnızca altyapı değil, aynı zamanda toplumsal ve psikolojik iyileşme gerektiren bir süreçtir. Bu süreçte, diplomatik ve ekonomik işbirlikleri de kritik öneme sahiptir. Suriye'nin geleceği, uluslararası desteğin yanı sıra içsel uzlaşma ve stratejik adımlar gerektiriyor.

Anahtar Kelimeler: Suriye iç savaşı, Esad rejimi, muhalif gruplar, HTŞ, Astana Mütabakatı, diplomatik çözüm, toplumsal iyileşme, psikolojik iyileşme, uluslararası işbirliği.

GİRİŞ

Suriye iç savaşı, 2024 yılı itibariyle 14. yılını doldurmuş ve ülke büyük bir dönüşüm sürecine girmiştir. Esad rejiminin çöküşüne doğru ilerleyen bu süreçte, savaşın yarattığı derin bölünmeler ve toplumda oluşan travmalar, Suriye'nin geleceğini belirleyecek temel faktörler arasında yer almaktadır. 27 Kasım 2024'te, Suriye'nin kuzeybatısında, Esad güçlerinin büyük bir saldırıya uğraması ve Halep'ten İdlib'e kadar uzanan hattın yeniden çatışmalarla şekillenmesi, Esad'a bağlı güçlerin yıllardır süren egemenliğini sorgulatmıştır. Rusya ve İran'ın iç politikalara odaklanması, Esad'ın destekçilerinin bölgeden çekilmesi ve çatışmaların yeniden alevlenmesi, 2016'dan sonra elde edilen kazanımların tehlikeye girmesine neden olmuştur. Halep'teki zafer, Rusya'nın hava desteği ve İran ile Lübnan Hizbullahı'nın askeri yardımlarıyla kazanıldıktan sonra, savaşın seyri değişmiş ve bölgenin geleceğine dair belirsizlikler artmıştır.

2017 yılında Türkiye, Rusya ve İran arasında imzalanan Astana Mütabakatı ile bir tampon bölge kurulmuş olsa da, bu geçici ateşkes, İdlib ve Halep'teki çatışmaların yeniden

alevlenmesini engelleyememiştir. Bu gelişme, muhalif gruplar arasındaki ilişkilerin de değişmesine neden olmuştur. Başlangıçta Esad rejimine karşı birleşen muhalif gruplar, ideolojik farklılıklar ve çıkar çatışmaları nedeniyle birbirlerine karşı savaşımaya başlamışlardır. Bu noktada, Heyet Tahrir el-Şam (HTŞ) gibi radikal gruplar, savaşın önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir. HTŞ, El Kaide'nin Suriye kolu olan Nusra Cephesi'nin devamı olarak ortaya çıkmış ve zamanla bağımsız bir yapı kurarak, Esad rejimine karşı en güçlü direnişi sergileyen gruplardan biri olmuştur.

HTŞ ve Diğer Muhalif Grupların Rolü

2020 yılı itibariyle, HTŞ Suriye'nin kuzeybatısında önemli bir güç haline gelmiş ve Esad'a karşı savaşan en etkin grup olmuştur. Türkiye'nin desteklediği Suriye Milli Ordusu (SMO) gibi yapılar, daha ulusalcı bir yaklaşım benimseyerek Esad'a karşı direniş göstermeye devam etmiştir. Bu gruplar, zaman zaman işbirliği yapsa da, aralarındaki ideolojik farklılıklar ve stratejik çıkarlar nedeniyle çatışmalar da yaşanmıştır. Ayrıca, Ahrar'uş Şam, Ceyşül Izza ve Ceyş'ül Muhacirin vel-Ensar gibi diğer muhalif gruplar, savaşın seyrini etkileyen önemli aktörler olmuştur. Bu gruplar, HTŞ ile bazen ittifaklar kurmuş, bazen de karşıtlıklar sergileyerek iç savaşın karmaşıklığını artırmıştır.

Suriye İç Savaşının Gidişatındaki Değişiklikler

Suriye iç savaşı, 2011 yılında Beşar Esad'a karşı patlak veren halk ayaklanmalarının ardından, hızla bir iç savaşa dönüşmüş ve yalnızca bölgesel değil, uluslararası bir mesele haline gelmiştir. Esad rejiminin, Rusya ve İran gibi büyük güçlerden aldığı destek, savaşın gidişatını derinden etkilemiştir. Ancak 2016-2020 yılları arasında yaşanan gelişmeler, Esad yönetiminin uluslararası alanda yalnızlaşmasına ve muhaliflerin güç kazanmasına yol açmıştır. Kuzeydeki bölgelere yönelik yoğun askeri operasyonlar, Esad'ın geri adım atmak zorunda kalmamasına rağmen, yönetimdeki çatlakları gün yüzüne çıkarmıştır.

Askeri ve İdeolojik Mücadele

Esad'a karşı muhalefet, başlangıçta yalnızca askeri bir mücadele olarak görünse de zamanla ideolojik bir savaşa dönüşmüştür. 2020 yılı itibariyle, Esad yönetimine karşı çıkan gruplar, savaşın sadece askeri boyutuyla değil, aynı zamanda ideolojik boyutuyla da derinleştiğini göstermektedir. Bu bağlamda, HTŞ gibi radikal unsurlar ön plana çıkmıştır. Ancak HTŞ, uluslararası alanda terörist olarak kabul edilmekte olup, Türkiye ile arasındaki ideolojik farklılıklar, bölgedeki çatışmayı daha da karmaşık hale getirmiştir. Türkiye'nin Fırat

Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı harekâtları, Esad'a karşı silahlı muhalefetin pozisyonunu güçlendirmiş ve Türkiye'nin desteklediği Suriye Milli Ordusu (SMO) gibi grupların etkinliğini artırmıştır. Bu süreç, Suriye iç savaşının sadece askeri değil, aynı zamanda ideolojik ve bölgesel dinamiklerle şekillenen karmaşık bir hal almasına yol açmıştır.

Astana ve Moskova Mutabakatları: Ateşkesin Geleceği

Suriye'deki iç savaşın sonlandırılması amacıyla yapılan en önemli uluslararası girişimlerden biri, Rusya, Türkiye ve İran arasında gerçekleştirilen Astana sürecidir. 2017'de başlayan bu süreç, Suriye'deki ateşkesi sağlamaya yönelik önemli bir platform oluşturmuştur. Ancak, Astana ve Moskova mutabakatlarının uygulanmasında ciddi zorluklar yaşanmıştır. Özellikle Esad'ın kontrolündeki bölgelerde yerel milis güçlerinin anlaşmaları engellemesi, ateşkesin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Moskova mutabakatı, 2019 yılında Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyine yönelik askeri operasyonlarını sınırlandırmayı amaçlamış ancak bu anlaşmalar, Kürt sorunuyla ilgili derinleşen anlaşmazlıklar nedeniyle fiilen uygulanabilirliğini kaybetmiştir.

Suriye'nin Yeniden İnşası: Toplumsal ve Psikolojik Etkiler

Suriye'nin yeniden inşası, sadece altyapı ve bina onarımlarını değil, aynı zamanda toplumsal yapıyı ve halkın psikolojik iyileşmesini de kapsayan bir süreçtir. İç savaşın yarattığı travmalar, Suriye halkının yeniden normal bir hayata dönmelerini güçleştirmiştir. Milyonlarca insan, mülteci olarak komşu ülkelere sığınırken, savaşın getirdiği travmalar hala etkisini sürdürmektedir. İç savaşın psikolojik etkilerinden kurtulmak, yalnızca altyapının onarılmasından çok daha derin bir iyileşme süreci gerektirmektedir. Yeniden inşa süreci, Suriye halkının savaş sonrası toplumsal barışa ulaşabilmesi için kritik bir öneme sahiptir ve aynı zamanda Suriye halkının travmalarından iyileşmesine yardımcı olacak bir süreç olmalıdır. Suriye'deki siyasi ve ekonomik istikrarın sağlanması, yalnızca dış müdahale ile değil, aynı zamanda içsel barış süreçlerinin de uygulanmasıyla mümkün olacaktır.

Bayrak ve Harita Analizleri: Yeni ve Eski Dönem

Suriye'deki iç savaş, sadece askeri ve ideolojik çatışmalarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda derin sembolik ve kültürel boyutlar da taşımaktadır. Bu bağlamda, Suriye bayrağı önemli bir sembol haline gelmiştir. Esad rejiminin savunduğu yeni bayrak, savaşın sona ermesinin ardından ülkenin birliği ve egemenliğini simgelerken, eski bayrak muhalifler tarafından özgürlük ve bağımsızlık mücadelesinin sembolü olarak benimsenmiştir. Bu durum,

siyaset teorisinde kimlik siyaseti ve toplumsal hafıza kavramlarıyla açıklanabilir. Kimlik siyaseti, belirli toplumsal grupların, kendi değer ve inançlarını savunma stratejisi olarak tanımlanırken, Suriye’de eski ve yeni bayrak arasındaki çatışma, toplumsal kimliklerin ideolojik ve tarihsel bağlamda şekillendiğini ve bayrağın bu kimliklerin simgesi haline geldiğini göstermektedir. Bu sembolik mücadele, hegemonya ve karşı hegemonya kavramlarıyla ilişkilendirilebilir; Esad rejimi, yeni bayrağını hegemonya aracına dönüştürürken, muhalifler eski bayrağı sahiplenerek karşı hegemonya yaratmayı hedeflemektedir. Sonuç olarak, Suriye’deki bayrak savaşı, yalnızca egemenlik mücadelesi değil, kimlik, tarih ve toplumsal hafızanın yeniden şekillendiği sembolik bir mücadele olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ek-1: 8 Aralık 2024 İtibariyle Suriye Eski Esad Rejimi Bayrağı ve Bağımsızlığı Kazanan Suriye Halkının Yeni Bayrağı

Sonuç: Geleceğe Dönük Perspektifler

Suriye iç savaşının sona ermesi, yalnızca askeri değil, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve psikolojik iyileşme süreçlerini de gerektiren bir dönemdir. Esad’ın iktidarını sürdürmesi, Suriye’nin yeniden yapılanmasını ve uluslararası ilişkilerdeki sağlıklı ilerlemeyi zorlaştırır da, savaşın nihayet bulması için uluslararası desteğin sağlanması elzemdir. Bu noktada, çatışmalara son vermek ve barış sürecini başlatmak için diplomatik çözüm yollarına başvurulması önemlidir. Özellikle Lazkiye ve Tarsus gibi stratejik limanların önemi göz önünde bulundurulduğunda, Rusya ile diplomatik ilişkilerin güçlendirilmesi, Suriye’nin geleceği açısından kritik bir fırsat olabilir. Tarsus’un Rusya tarafından askeri üs olarak kullanılması, Rusya’nın sıcak denizlere açılan önemli bir kolu olmasını sağlamaktadır ve bu durum, bölgedeki jeopolitik denklemlerle uyumlu bir çözüm için Rusya’yla işbirliği yapılmasını gündeme getirebilir.

Savaşın sona ermesi ve deniz yolları üzerinden ekonomik bir işbirliği sağlanması, özellikle IMEC (Indian Ocean – Mediterranean Economic Corridor) gibi küresel ekonomik koridorlar kapsamında büyük bir potansiyele sahiptir. Suriye'nin yeniden inşası, yalnızca dış müdahalelerle değil, içsel uzlaş ve ekonomik işbirlikleriyle mümkün olacaktır. Bakan Fidan'ın da belirttiği gibi, Türkiye, Suriye'nin toprak bütünlüğüne büyük önem atfetmekte ve Suriye halkının yeniden evlerine dönebilmesi için kapsayıcı bir yönetimin kurulması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, Suriye'nin yeniden inşası için yalnızca askeri değil, aynı zamanda diplomatik, ekonomik ve toplumsal bir iyileşme sürecine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sürecin, farklı aktörlerin dikkatli ve sakin bir şekilde hareket etmeleri, ve özellikle terörizmin bu durumdan faydalanmaması adına stratejik adımlar atılması gerektiği açıktır.